

Rolnummer 5045
Arrest nr. 118/2011 van 30 juni 2011

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over de artikelen 231 en 306 van het Burgerlijk Wetboek, zoals van toepassing vóór de opheffing ervan bij de wet van 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, gesteld door het Hof van Beroep te Bergen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters R. Henneuse en M. Bossuyt, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, E. Derycke, P. Nihoul en F. Daoût, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter R. Henneuse,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij arrest van 18 oktober 2010 in zake F.C. tegen J.-P. V., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 21 oktober 2010, heeft het Hof van Beroep te Bergen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden de vroegere artikelen 232 en 306 van het Burgerlijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat de echtgenoot die het slachtoffer is en die een echtscheidingsvonnis uitgesproken op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek verkrijgt na twee jaar scheiding, de mogelijkheid moet dulden dat de schuldige echtgenoot het vermoeden van schuld waarin het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek voorziet, kan weerleggen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij een onverantwoord onderscheid in het leven roepen tussen :

- een echtgenoot die binnen twee jaar na de scheiding een echtscheidingsvonnis verkrijgt op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek en die niet de mogelijkheid moet dulden dat de schuldige echtgenoot het vermoeden van schuld waarin het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek voorziet, kan weerleggen

- ende echtgenoot die na twee jaar scheiding een echtscheidingsvonnis verkrijgt op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek en die de mogelijkheid moet dulden dat de schuldige echtgenoot het vermoeden van schuld waarin het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek voorziet, kan weerleggen ? ».

Memories zijn ingediend door :

- F.C.;
- de Ministerraad.

F.C. heeft een memorie van antwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 17 mei 2011 :

- zijn verschenen :
  - . Mr. A.-C. Van Gysel, advocaat bij de balie te Brussel, voor F.C.;
  - . Mr. C. Dony *loco* Mr. J. Bourtembourg, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers F. Daoût en E. De Groot verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

J.-P. V. en F.C. zijn gehuwd op 27 februari 1981. J.-P. V. dagvaardt F.C. in echtscheiding op basis van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek. F.C. stelt op dezelfde wettelijke basis een tegenvordering in en vordert de veroordeling van de echtgenoot tot betaling van onderhoudsgeld. J.-P. V. wijzigt vervolgens de wettelijke grondslag van zijn hoofdvordering en vordert dat de echtscheiding wordt uitgesproken op basis van artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek. Hij verzoekt de rechtbank de uitspraak over de omkering van het vermoeden van toerekenbaarheid van de feiten aan te houden, wijst vier feiten aan en verzoekt ze te mogen bewijzen.

Bij vonnis van 21 april 2009 heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Charleroi de hoofdvordering gegrond verklaard en de echtscheiding van de partijen uitgesproken op basis van artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek. Zij heeft de uitspraak over de omkering van het vermoeden van toerekenbaarheid van de schuld aangehouden en J.-P. V. de toestemming gegeven de vier aangewezen feiten te bewijzen. Zij heeft de tegenvordering van F.C. gegrond verklaard en de echtscheiding op basis van artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek uitgesproken ten nadele van J.-P. V. en zij heeft de uitspraak over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van de tussenvordering over onderhoudsgeld voor F.C. aangehouden.

F.C. stelt bij het Hof van Beroep te Bergen hoger beroep in tegen de bepalingen van dat vonnis met betrekking tot de omkering van het vermoeden van toerekenbaarheid.

Voor het Hof van Beroep te Bergen betoogt F.C. dat, voor zover de rechter haar tegenvordering heeft toegewezen en de echtscheiding op basis van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek heeft uitgesproken ten nadele van J.-P. V., definitief is geoordeeld dat die laatste de schuldige echtgenoot is. Bijgevolg kan niet meer worden toegestaan dat J.-P. V. het vermoeden van schuld bepaald in het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek omkeert en een echtscheiding op grond van gedeelde schuld verkrijgt.

Aangezien het vaste rechtspraak is dat de fouten en tekortkomingen bedoeld in het vroegere artikel 306 minder ernstig zijn dan de grove beledigingen bedoeld in het vroegere artikel 231, acht de appellante de mogelijkheid om aan te tonen dat beide partijen schuldig zijn, wat erop neerkomt juridische begrippen met elkaar te verwarren en toe te laten dat ongelijke fouten gelijkgesteld worden, onlogisch.

Die partij is eveneens van mening dat zulks een discriminatie in het leven zou roepen tussen de echtgenoot die het slachtoffer is van grove beledigingen en die de echtscheiding zou verkrijgen vóór de partijen gedurende twee jaar feitelijk gescheiden zijn, en diegene die die echtscheiding niet vóór die termijn kan verkrijgen.

Die partij verzoekt in ondergeschikte orde om een prejudiciële vraag te stellen aan het Grondwettelijk Hof.

Het Hof van Beroep doet opmerken dat het Hof van Cassatie in een arrest van 22 december 2008 van oordeel is geweest dat de omkering van het vermoeden van toerekenbaarheid waarin het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek voorziet, niet is uitgesloten wanneer de andere echtgenoot reeds de echtscheiding heeft verkregen op grond van overspel of grove beledigingen. In die zaak is het argument afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet evenwel niet aan het Hof voorgelegd.

Het Hof van Beroep doet bovendien opmerken dat het arrest nr. 161/2006 van 8 november 2006 van het Grondwettelijk Hof geen betrekking heeft op de door de appellante aangevoerde discriminatie. De discriminatie heeft niets te maken met het verschil in ernst van de fouten maar met de uitspraak van de echtscheiding op twee verschillende gronden, in combinatie met de termijn waarbinnen een echtscheiding op grond van zware fout wordt uitgesproken en met de toestemming om onderzoeken uit te voeren krachtens het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek.

Het Hof van Beroep beslist dan ook om de hierboven weergegeven prejudiciële vraag te stellen.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van de appellante

A.1.1. Volgens de appellante moet het Grondwettelijk Hof zich in deze zaak uitspreken door, enerzijds, een verweerder van wie in een echtscheidingsprocedure op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek wordt erkend dat hij slachtoffer is en van wie in dezelfde procedure, met toepassing van het vroegere artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek, wordt erkend dat hij vermoedelijk slachtoffer is, ten gevolge van het verloop van meer dan twee jaar feitelijke scheiding, en, anderzijds, een verweerder van wie in een echtscheidingsprocedure op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek wordt erkend dat hij slachtoffer is en van wie het echtscheidingsvonnis zou zijn geweest vóór de twee jaar feitelijke scheiding, met elkaar te vergelijken. De eerste moet de toepassing van het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek dulden en de tweede niet.

A.1.2. Volgens de appellante is dat verschil in behandeling strijdig met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, aangezien het vaste rechtspraak is dat de fouten en tekortkomingen bedoeld in het vroegere artikel 306 minder ernstig zijn dan de grove beledigingen bedoeld in het vroegere artikel 231. Men kan dus logischerwijze niet aanvaarden dat het, door het loutere verloop van de tijd, mogelijk zou zijn om aan te tonen dat beide partijen schuldig zijn, waarbij grove beledigingen waarover definitief werd geoordeeld tegenover fouten en tekortkomingen worden geplaatst die in rechte en in feite minder ernstig zijn. De echtgenoot die het slachtoffer is van de grove beledigingen heeft geen controle op de duur van de procedure. Het is noch objectief noch redelijk verantwoord dat hij na een echtscheiding al dan niet een uitkering kan genieten naargelang de procedure korter of langer dan twee jaar heeft geduurd.

A.1.3. De appellante wenst geenszins de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof vastgelegd in het arrest nr. 161/2006 van 8 november 2006 in het geding te brengen.

Standpunt van de Ministerraad

A.2.1. De Ministerraad is van mening dat het in de prejudiciële vraag aangeklaagde verschil in behandeling op een objectief criterium berust, namelijk het al dan niet bestaan van een feitelijke scheiding van meer dan twee jaar waaruit een duurzame ontwrichting van het huwelijk blijkt, een hypothese die de wetgever als een grond voor echtscheiding beschouwt.

De Ministerraad herinnert eraan dat het Hof zich herhaaldelijk heeft uitgesproken over het onderscheid tussen de echtscheiding wegens fout en de echtscheiding wegens feitelijke scheiding. Het Hof heeft aanvaard dat de wijze waarop de echtscheiding wordt verkregen een objectief criterium is.

Dat criterium kan bovendien objectief en redelijk worden verantwoord. Zich baserend op de parlementaire voorbereiding met betrekking tot artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek is de Ministerraad van mening dat het niet onredelijk was dat de wetgever ervan uitgaat dat een scheiding van meer dan twee jaar de ontwrichting van het huwelijk onherstelbaar maakt en een grond voor echtscheiding vormt.

A.2.2. Wat de gevolgen van de echtscheiding betreft, en meer bepaald de nadere regels voor de toekenning van onderhoudsgeld, brengt de Ministerraad de arresten van het Hof nr. 48/2000 van 3 mei 2000 en nr. 163/2001 van 19 december 2001 in herinnering. Zich baserend op een arrest van het Hof van Cassatie van 13 december 1990 alsook op de meerderheid van de rechtspraak en de rechtsleer, voert de Ministerraad aan dat de bij het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek ingestelde omkering van het vermoeden van schuld door de echtgenoot die de echtscheiding vordert, zich op drie manieren kan voordoen : ofwel kan de eiser geen enkele verantwoordelijkheid van de verweerder in het ontstaan en de handhaving van de scheiding aantonen, in welk geval het vermoeden van schuld niet zal worden omgekeerd; ofwel kan de eiser aantonen dat zowel het ontstaan als de handhaving van de scheiding te wijten zijn aan de verweerder, in welk geval de omkering van het vermoeden van schuld volledig zal zijn en de echtscheiding uitsluitend ten nadele van de andere partij zal worden uitgesproken; ofwel kan de eiser in de vordering het bewijs leveren dat ofwel het ontstaan, ofwel de handhaving van de scheiding te wijten is aan de ander, in welk geval de echtscheiding ten nadele van beide partijen zal worden uitgesproken.

De Ministerraad is van mening dat de betwiste bepalingen geen onevenredige gevolgen hebben voor de betrokken echtgenoten. Tegen een echtgenoot die de echtscheiding vordert op basis van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek kan eveneens een vordering tot echtscheiding gegrond op diezelfde bepaling worden ingesteld en de echtscheiding zou dan eveneens kunnen worden uitgesproken ten nadele van beide gewezen echtgenoten. Kortom, of het onderhoudsgeld wordt vastgesteld op basis van het vroegere artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek dan wel op basis van het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek, het principe blijft hetzelfde : de uitkering zal worden toegekend aan de « onschuldige » echtgenoot alleen.

De Ministerraad doet voorts opmerken dat de echtgenoot die, volgens de prejudiciële vraag, zou worden gediscrimineerd, teneinde die discriminatie te vermijden, in rechte zou kunnen treden om vóór twee jaar scheiding een echtscheidingsvonnis te verkrijgen. Voor het overige kan de echtgenoot die de omkering van het vermoeden van toerekenbaarheid heeft verkregen, een uitkering na echtscheiding vorderen, aangezien de echtscheiding dan ten nadele van de verwerende echtgenoot wordt uitgesproken.

A.2.3. Met betrekking tot de ernst van de fouten en tekortkomingen bedoeld in het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek en de grove beledigingen bedoeld in het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek, verwijst de Ministerraad naar de analyse van het Hof van Cassatie in zijn arrest van 22 december 2008 en naar de conclusies die aan dat arrest voorafgaan. De Ministerraad herinnert eveneens aan het arrest nr. 161/2006 van 8 november 2006 van het Grondwettelijk Hof. *A contrario* moet men ervan uitgaan dat de fouten en tekortkomingen die moeten worden bewezen om de echtscheiding te verkrijgen op grond van het vroegere artikel 231, waarbij het om twee fundamenteel verschillende vormen van echtscheiding gaat, van een ernstiger aard moesten zijn dan de feiten bedoeld in het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek om het voordeel van onderhoudsgeld te verkrijgen of de ander dat voordeel te ontzeggen. Op algemene wijze dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de weerslag van een fout op de uitspraak van de echtscheiding, enerzijds, en op het recht op onderhoudsgeld, anderzijds.

De Ministerraad concludeert tot de niet-schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

- B -

B.1. Vóór de opheffing of de vervanging ervan bij de wet van 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding bepaalden de artikelen 231, 232, 301 en 306 van het Burgerlijk Wetboek :

« Art. 231. Ieder der echtgenoten kan echtscheiding vorderen op grond van gewelddaden, mishandeling of grove beledigingen door de andere echtgenoot jegens hem gepleegd.

Art. 232. Ieder der echtgenoten kan echtscheiding vorderen op grond van feitelijke scheiding van meer dan twee jaar, indien daaruit de duurzame ontwrichting van het huwelijk blijkt en het toekennen van de echtscheiding op deze grond de materiële toestand van de minderjarige kinderen uit het huwelijk van de echtgenoten geboren of door hen geadopteerd niet op gevoelige wijze verslecht.

Echtscheiding kan tevens door een der echtgenoten gevorderd worden, indien de feitelijke scheiding van meer dan twee jaar het gevolg is van de toestand van krankzinnigheid of van diepe geestesgestoordheid waarin de andere echtgenoot zich bevindt en uit deze toestand een duurzame ontwrichting van het huwelijk blijkt, en het toekennen van de echtscheiding op deze grond de materiële toestand van de minderjarige kinderen uit het

huwelijk van de echtgenoten geboren of door hen geadopteerd niet op gevoelige wijze verslecht. Die echtgenoot wordt vertegenwoordigd door zijn voogd, zijn algemene of bijzondere voorlopige bewindvoerder of, bij gebreke daarvan, door een beheerder *ad hoc* vooraf door de voorzitter van de rechtbank aangewezen op verzoek van de eisende partij.

[...]

Art. 301. § 1. De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en de inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering toekennen die, rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem in staat stellen kan in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven.

§ 2. De rechtbank die de uitkering toekent stelt vast dat deze van rechtswege aangepast wordt aan de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Het basisbedrag van de uitkering stemt overeen met het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand gedurende welke het vonnis of het arrest dat de echtscheiding uitspreekt, kracht van gewijsde heeft verkregen, tenzij de rechtbank er anders over beslist. Om de twaalf maanden wordt het bedrag van de uitkering van rechtswege aangepast in verhouding tot de verhoging of de verlaging van het indexcijfer van de consumptieprijzen van de overeenstemmende maand.

Deze wijzigingen worden op de uitkeringen toegepast vanaf de vervaldag die volgt op de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van het in aanmerking te nemen nieuwe indexcijfer.

De rechtbank kan nochtans in bepaalde omstandigheden een ander systeem van aanpassing van de uitkering aan de kosten van levensonderhoud toepassen.

§ 3. Indien de uitkering, ingevolge omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is geworden om de in § 1 bedoelde toestand te waarborgen, kan de rechtbank de uitkering verhogen.

Indien de toestand van de uitkeringsgerechtigde een ingrijpende wijziging heeft ondergaan zodat het bedrag van de uitkering niet meer verantwoord is, kan de rechtbank de uitkering verminderen of opheffen.

Dit geldt eveneens bij ingrijpende wijziging van de toestand van de uitkeringsplichtige ingevolge omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.

§ 4. Het bedrag van de uitkering mag in geen geval hoger zijn dan een derde van de inkomsten van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 5. De uitkering kan te allen tijde door een kapitaal worden vervangen op grond van een overeenkomst tussen de partijen gehomologeerd door de rechtbank. De rechtbank kan ook de kapitalisatie te allen tijde toekennen op aanvraag van de tot uitkering gehouden echtgenoot.

§ 6. De uitkering is niet meer verschuldigd bij het overlijden van de tot uitkering gehouden echtgenoot, maar de echtgenoot aan wie de uitkering toekwam mag levensonderhoud vorderen ten bezware van de nalatenschap, dit volgens de voorwaarden voorzien in artikel 205*bis*, §§ 2, 3, 4 en 5 van het Burgerlijk Wetboek.

[...]

Art. 306. Voor de toepassing van de artikelen 299, 300 en 301, wordt de echtgenoot die de echtscheiding verkrijgt op grond van artikel 232, eerste lid, geacht de echtgenoot te zijn tegen wie de echtscheiding is uitgesproken; de rechtbank kan er anders over beslissen indien de eisende echtgenoot het bewijs levert dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de fouten en tekortkomingen van de andere echtgenoot ».

B.2. De verwijzende rechter stelt aan het Hof een vraag over de bestaanbaarheid met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet van de vroegere artikelen 232 en 306 van het Burgerlijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat de echtgenoot die een echtscheidingsvonnis uitgesproken op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek verkrijgt na twee jaar scheiding, de mogelijkheid moet dulden dat zijn echtgenoot het vermoeden van schuld waarin het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek voorziet, kan omkeren, terwijl diegene die vóór twee jaar scheiding een soortgelijk vonnis verkrijgt, dat niet moet.

B.3. De door de verwijzende rechter aan de in het geding zijnde bepalingen gegeven interpretatie ligt in het verlengde van een arrest van het Hof van Cassatie van 22 december 2008 (*Arr. Cass.*, 2008, nr. 747). In dat arrest is het Hof van oordeel :

« De omkering van het vermoeden van de toerekenbaarheid van de feitelijke scheiding, ingevoerd bij het voormelde artikel 306, dat alleen ertoe strekt de andere echtgenoot de in de artikelen 299, 300 en 301 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde rechten te ontzeggen, is niet uitgesloten wanneer de andere echtgenoot de echtscheiding reeds verkregen heeft op grond van overspel of grove beledigingen ».

B.4. Volgens de verwijzende rechter zouden de in het geding zijnde bepalingen een onverantwoord verschil in behandeling in het leven roepen tussen de echtgenoten, naargelang zij op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek een echtscheidingsvonnis verkrijgen binnen twee jaar na de feitelijke scheiding of na die twee jaar, waarbij de eersten niet de mogelijkheid moeten dulden dat hun echtgenoot het vermoeden van schuld kan omkeren, in tegenstelling met de tweeden.

B.5. Terwijl de echtscheiding wegens bepaalde feiten bedoeld in de artikelen 229 en 231 van het Burgerlijk Wetboek gegrond is op de fout van één van de echtgenoten, is de echtscheiding bedoeld in artikel 232, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, volgens de toelichting bij het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de wet van 1 juli 1974 waarbij het in het geding zijnde

artikel 306 in het Burgerlijk Wetboek is ingevoegd, gegrond op de omstandigheid dat na een aantal jaren van feitelijke scheiding, « de kans op verzoening tussen echtgenoten onbestaande [is] geworden » (*Parl. St.*, Senaat, 1971-1972, nr. 161, p. 1).

B.6. De rechtbank kan aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen een uitkering, uit de goederen en de inkomsten van de andere echtgenoot, toekennen die, rekening houdend met zijn inkomsten en mogelijkheden, hem in staat kan stellen in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven (artikel 301, § 1, van het Burgerlijk Wetboek).

Wanneer het gaat om een echtscheiding op grond van feitelijke scheiding, wordt de echtgenoot die de echtscheiding heeft gevorderd en verkregen, beschouwd als degene tegen wie de echtscheiding is uitgesproken. De rechtbank kan aan die echtgenoot echter een uitkering toekennen indien deze het bewijs levert dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de fouten en tekortkomingen van de andere echtgenoot (artikel 306 van hetzelfde Wetboek).

B.7.1. Anders dan de echtscheiding op grond van bepaalde feiten steunt de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding niet op het bestaan van een « fout ». Om de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding te verkrijgen, moet derhalve geen enkel bewijs van een fout worden geleverd.

Pas wanneer het erom gaat de gevolgen van de echtscheiding te regelen, en met name te beslissen over de toekenning van uitkeringen tot levensonderhoud, stelt de wetgever een vermoeden van schuld vast ten aanzien van de echtgenoot die de echtscheiding vordert op grond van feitelijke scheiding en die die echtscheiding verkrijgt.

B.7.2. Het komt de wetgever toe te beoordelen in welke mate een echtgenoot moet worden beschermd die, door een eenzijdig initiatief van de andere echtgenoot, de hulp die echtgenoten elkaar verschuldigd zijn, ingevolge artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek, zou verliezen en hierdoor noodlijdend zou worden. Hiertoe kan hij, ten laste van één van beide echtgenoten, bepaalde gevolgen van de plicht tot hulp handhaven nadat het huwelijk door echtscheiding is ontbonden, door die echtgenoot te verplichten alimentatiegeld te betalen.

B.8.1. Het vroegere artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek staat de rechtbank toe een uitkering tot levensonderhoud toe te kennen aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen. Om de echtscheiding te verkrijgen moet die echtgenoot niet alleen de schuld van de andere echtgenoot bewijzen, maar bovendien bewijzen dat hem geen schuld treft. Het debat over de eventuele gedeelde schuld kan verlopen in het kader van de echtscheiding op grond van bepaalde feiten, wanneer beide echtgenoten een hoofdvordering of een tegenvordering instellen op die grond of in het kader van de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding, wanneer de eisende echtgenoot probeert het bij artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek ingestelde vermoeden van schuld om te keren. In beide gevallen kan alleen de echtgenoot ten aanzien van wie geen enkele uitsluitende of gedeelde schuld is vastgesteld, een uitkering tot levensonderhoud verkrijgen.

B.8.2. Het vermoeden dat artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek instelt, kan dus worden omgekeerd. De rechtbank kan in dat geval een uitkering tot levensonderhoud toekennen aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft gevorderd indien hij het bewijs levert dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de fouten en tekortkomingen van de andere echtgenoot.

B.8.3. Het is niet verantwoord de echtgenoten wier echtscheiding *partim* op grond van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek en *partim* op grond van het vroegere artikel 232 van dat Wetboek is uitgesproken, verschillend te behandelen. Hoewel de in de vroegere artikelen 229 en 231 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde feiten *in abstracto* zwaarder zijn dan de in het vroegere artikel 306 bedoelde fouten en tekortkomingen, sluiten zij niet noodzakelijk in alle gevallen een gedeelde schuld uit.

Het komt de rechter bij wie het geschil aanhangig is gemaakt, toe de respectieve schuld *in concreto* tegen elkaar af te wegen om te beslissen of de echtscheiding uitsluitend in het nadeel van de ene of de andere echtgenoot of in het nadeel van beide echtgenoten wordt uitgesproken.

B.9.1. In zijn arrest nr. 161/2006 van 8 november 2006 oordeelde het Hof dat het fundamentele verschil tussen de echtscheiding op grond van bepaalde feiten en de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding op objectieve en redelijke wijze verantwoordt dat de fouten en tekortkomingen die in voorkomend geval moeten worden bewezen om een

uitkering tot levensonderhoud toegekend te krijgen, minder zwaar kunnen zijn dan de feiten bedoeld in de artikelen 229 en 231 van het Burgerlijk Wetboek.

B.9.2. In deze zaak dient het Hof na te gaan of het verschil tussen beide vormen van echtscheiding ten aanzien van de ernst van de fouten en tekortkomingen die moeten worden bewezen om een uitkering tot levensonderhoud te verkrijgen, de wetgever ertoe verplicht uit te sluiten dat een echtgenoot die met toepassing van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek als schuldig wordt erkend, het bij het vroegere artikel 306 van het Burgerlijk Wetboek ingestelde vermoeden van schuld kan omkeren.

B.10. Aangezien het debat over de uitsluitende of gedeelde schuld van de echtgenoten met het oog op het verkrijgen van een uitkering tot levensonderhoud zowel in de echtscheidingsprocedures op grond van bepaalde feiten als in de echtscheidingsprocedures op grond van feitelijke scheiding en in de gemengde procedures wordt gevoerd, bestaat het verschil in behandeling tussen echtgenoten, zoals bedoeld in de prejudiciële vraag, niet.

B.11. Overigens is de omstandigheid dat een echtscheidingsprocedure een zekere tijd in beslag neemt die de ene of de andere partij - ongeacht of die eiseres in hoofdvordering of op tegenvordering is - de mogelijkheid biedt de reden van haar vordering te wijzigen en zich te beroepen op artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek, op zich geen bron van discriminatie.

B.12. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

De vroegere artikelen 232 en 306 van het Burgerlijk Wetboek, zoals zij van toepassing waren vóór hun opheffing bij de wet van 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, schenden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op de openbare terechtzitting van 30 juni 2011, door rechter J.-P. Snappe, ter vervanging van voorzitter R. Henneuse, wettig verhinderd zijnde de uitspraak van dit arrest bij te wonen.

De griffier,

De wnd. voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

J.-P. Snappe